

De afschaffing van het gratis studentenreisproduct en de invloed ervan op de studiekeuze van VWO 6 leerlingen uit Leeuwarden

Bachelor thesis Sociale Geografie & Planologie

Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

Begeleider: J. H. A. Vogelzang
Student: Noortje Ras
Studentnummer: 1980238
Datum: 20 januari 2014

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op de invloed van de afschaffing van het gratis studentenreisproduct op de studiekeuze van de aankomende studenten in Leeuwarden. Met de hoofdvraag: “in hoeverre zijn aankomende studenten uit Leeuwarden minder bereid om ver(der) voor hun studie te reizen door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct?” wordt getracht hier achter te komen. Met behulp van de Theory of Planned Behavior van Ajzen (1991) wordt het studiekeuzeprocess geanalyseerd en worden de belangrijkste factoren beschreven die hierop van invloed zijn. Dit zijn de sociale en financiële factoren. Door middel van een enquête wordt getracht achter de sociale en financiële achtergrond van de aankomende student en de invloed van de afschaffing van het gratis studentenreisproduct op de studiekeuze te komen. Een enquête onder 150 aankomende studenten in Leeuwarden zal dit uitwijzen.

Uit de resultaten van de enquête komt naar voren dat het overgrote deel van de respondenten verder wil studeren op universitair niveau en dit dan ook bij een onderwijsinstelling in een andere stad wil doen, ongeacht het wegvallen van het gratis studentenreisproduct. Daarbij speelt de sociale en financiële achtergrond van de leerling nauwelijks een rol. Concluderend, de aankomende studenten in Leeuwarden laten hun studiekeuze niet leiden door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct.

Kernwoorden: Theory of Planned Behavior, gratis studentenreisproduct, Leeuwarden, sociale achtergrond, financiële achtergrond.

Inhoud

SAMENVATTING	2
1 INLEIDING	4
1.1 AANLEIDING.....	4
1.2 OPZET THESIS.....	5
2 THEORETISCH KADER	6
2.1 VERLOOP STUDIEKEUZEPROCES.....	7
2.1.1 <i>Achtergrond variabelen</i>	8
2.1.2 <i>Attitude</i>	8
2.1.3 <i>Subjectieve norm</i>	9
2.1.4 <i>Waargenomen gedragscontrole</i>	9
2.2 MOBILITEIT VAN DE STUDENT.....	9
2.3 CONCEPTUEEL MODEL.....	10
3 METHODOLOGIE	12
4 RESULTATEN	15
4.1 ACHTERGROND VARIABELEN.....	15
4.2 ATTITUDE.....	15
4.3 SUBJECTIEVE NORM.....	18
4.4 MOBILITEIT VAN DE STUDENT.....	18
4.5 INVLOED SOCIALE & FINANCIËLE ACHTERGROND EN AFSCHAFFING GRATIS STUDENTENREISPRODUCT OP DE STUDIEKEUZE.....	20
5 CONCLUSIE	23
6 DISCUSSIE	24
7 LITERATUURLIJST	25
BIJLAGE A	28
BIJLAGE B	30
BIJLAGE C	30
BIJLAGE D	33
BIJLAGE E	35
BIJLAGE F	36
BIJLAGE G	37
BIJLAGE H	38
BIJLAGE I	40

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Uit onderzoek van Rokeach (1973) blijkt dat bepaalde waarden universeel zijn. Zo zijn er waarden die in veel landen al lange tijd belangrijk worden gevonden. Een daarvan is het recht op gelijke kansen. Ingenieur E. Mot (1967) definieert gelijke kansen als 'dat ieder gelegenheid krijgt zijn individuele mogelijkheden te ontplooien, zonder dat financiële problemen hem hierin belemmeren'. Uit het artikel Studeren: een gunst of een recht? : antwoord aan Prof.ir. JJ Broeze (1967) komt naar voren dat iedereen die wil en kan studeren, maar daar het geld niet voor heeft, recht heeft op financiële bijstand. Iedereen heeft het recht om aan een universiteit te studeren als dat binnen zijn of haar capaciteiten ligt.

Nu is het zo dat het kabinet €425 miljoen wil bezuinigen op de begroting van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W) door het gratis studentenreisproduct af te schaffen (In 't Veld & Kouwenhoven, 2013). Hierdoor bestaat de kans dat het niet meer in het vermogen ligt van een persoon om te gaan studeren waar hij of zij wil. Met het oog op deze bezuinigingen die van belang zijn voor studenten van het hoger- en wetenschappelijk onderwijs, is dit onderwerp daarom van maatschappelijk belang. Door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct, worden studenten beperkt om zich te verplaatsen met het openbaar vervoer voor studiedoeleinden, aangezien zij door deze bezuinigingen een groter deel van hun reiskosten voor eigen rekening moeten nemen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2013). Als de student geen verandering in het reisgedrag vertoont zal hij of zij gemiddeld €1355 per jaar extra aan reiskosten gaan betalen (In 't Veld & Kouwenhoven, 2013). Als men rekening houdt met de financiële en sociale achtergrond van de student, zal het niet in het vermogen van elke student het liggen om heen en weer naar hun plaats van onderwijsinstelling te reizen. In het rapport van In 't Veld & Kouwenhoven (2013) komt ook naar voren dat als gevolg van de stijgende reiskosten ongeveer 50.000 studenten ervoor zullen kiezen dichterbij de studie te gaan wonen. Dit scheelt de student gemiddeld €750 per jaar aan reiskosten met het openbaar vervoer.

Omdat de kabinetsplannen voor het hoger onderwijs van recente datum zijn, is er nog niet veel onderzoek gedaan naar de invloed van de afschaffing van het gratis studentenreisproduct op de afstand die studenten bereid zijn te reizen voor hun studie. Omdat een dergelijke situatie in Nederland nog niet eerder is voorgekomen wordt met dit onderzoek getracht er achter te komen of aankomende studenten door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct eerder een studie kiezen die dichtbij huis te volgen is, of dat ze bij de keuze van een studie er geen rekening mee houden. In het eerste geval kunnen ver weg gelegen onderwijsinstellingen minder aanmeldingen krijgen en dichtbij

gelegen onderwijsinstellingen meer, doordat aankomende studenten hun studiekeuze kunnen baseren op het aantal af te leggen kilometers naar de plaats van de onderwijsinstelling. In het tweede geval zullen er geen veranderingen optreden in de spreiding van aankomende studenten over de verschillende onderwijsinstellingen in Nederland.

Het doel van het onderzoek is om erachter te komen of door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct aankomende studenten minder bereid zijn om ver(der) te reizen voor hun onderwijsinstelling. Omdat deze probleemstelling breed kan worden opgevat wordt het onderzoeksgebied afgebakend en wordt er alleen gefocust op de stad Leeuwarden.

De hoofdvraag die gesteld wordt bij dit onderzoek is: in hoeverre zijn aankomende studenten uit Leeuwarden minder bereid om ver(der) voor hun onderwijsinstelling te reizen door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct.

De deelvragen die bij deze hoofdvraag worden gesteld zijn:

- Hoe verloopt het studiekeuze proces en welke factoren spelen mee voor het kiezen van een studie?
- Wat is de invloed van de sociale achtergrond op de studiekeuze van VWO 6 leerlingen in Leeuwarden?
- Wat is de invloed van de financiële achtergrond op de studiekeuze van VWO 6 leerlingen in Leeuwarden?

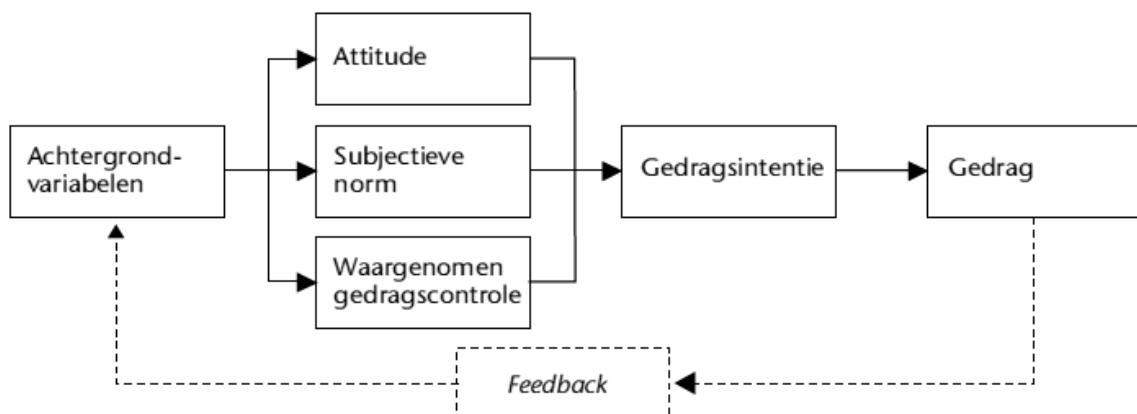
1.2 Opzet thesis

Allereerst wordt in hoofdstuk twee uiteengezet hoe het studiekeuzeproces precies verloopt. Hierbij zullen belangrijke theorieën en factoren voor dit onderzoek worden behandeld. Vervolgens wordt in hoofdstuk drie uiteengezet waar en op welke manier de data is verzameld en hoe deze data is verwerkt in statistische toetsen. Hier wordt ook besproken of er ethische vraagstukken zijn en op welke manier daar mee is omgegaan. Daarna zal in hoofdstuk vier op dezelfde systematische wijze als in hoofdstuk twee de verschillende factoren die van invloed zijn op de studiekeuze worden behandeld, hierin komt ook de invloed van de sociale en financiële achtergrond op de studiekeuze aan bod om af te sluiten met het beantwoorden van de hoofdvraag. Vervolgens zullen in hoofdstuk vijf de belangrijkste bevindingen kort worden samengevat en in een breder theoretisch kader worden geplaatst. Afsluitend zal in hoofdstuk zes op een kritische wijze naar de resultaten worden gekeken, commentaar worden gegeven op de bevindingen en aanbevelingen worden gedaan voor verder onderzoek.

2 Theoretisch kader

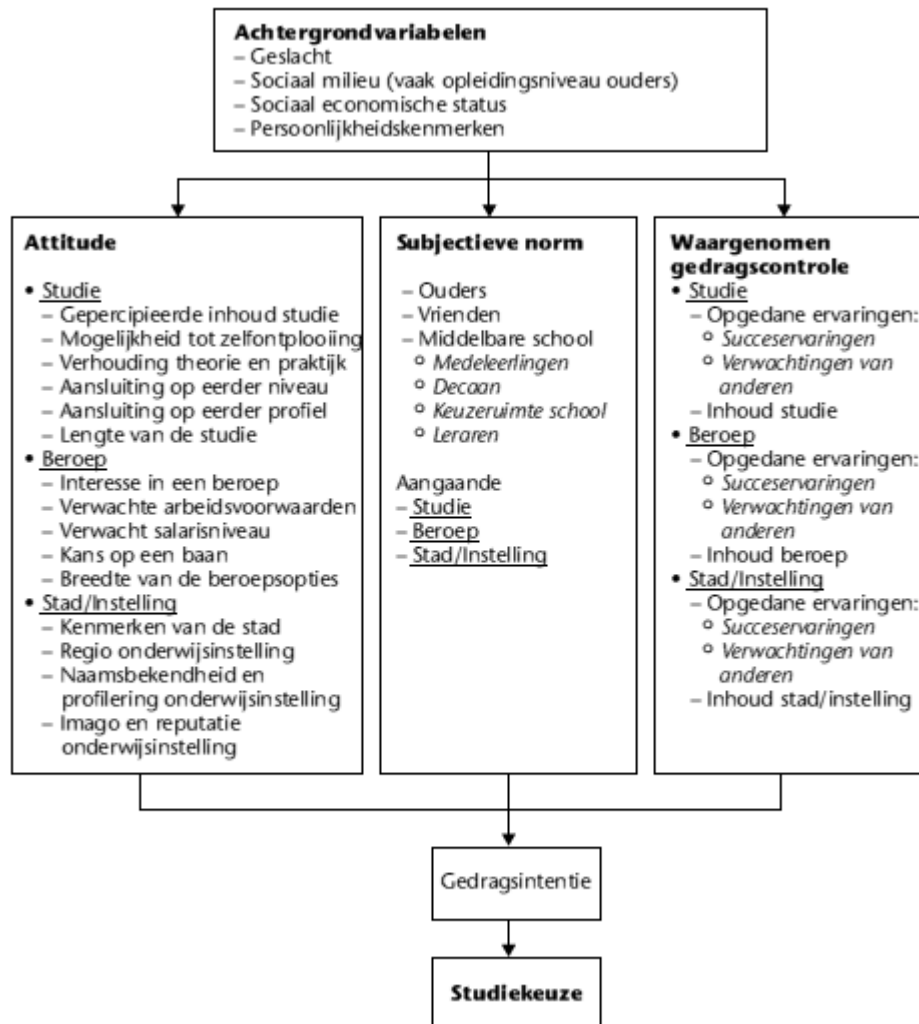
In dit hoofdstuk zal eerst de Theory of Planned Behavior worden uitgelegd. Vervolgens wordt deze uitgebreid met een raamwerk welke diverse aspecten van het studiekeuzeproces omvat. Als laatste wordt de mobiliteit van de student besproken, deze gaat in op het financiële en emotionele aspect. Deze theorieën geven aan welke factoren van invloed zijn op de studiekeuze. Doordat de afschaffing van het gratis studentenreisproduct nog niet eerder is voorgekomen in Nederland, wordt er gekeken of door het wegvallen van dit product het de studiekeuze van de leerling zal beïnvloeden. De vraag is nu of de afstand van huis tot onderwijsinstelling een zwaardere weging krijgt in het kiezen voor een studie en de bijbehorende onderwijsinstelling of houdt de aankomende student geen rekening met de afschaffing en kiest hij nog steeds voor de studie die het best bij hem past?

Het studiekeuzeproces kan aan de hand van de 'Theory of Planned Behavior' (TPB) worden geanalyseerd. Deze theorie is speciaal ontworpen om het gedrag van mensen te voorspellen én te verklaren in specifieke contexten (Ajzen, 1991). Dit theoretische raamwerk biedt inzichten in de achtergronden van menselijk gedrag (Conner & Sparks, 2005). Een voorwaarde voor deze theorie is dat er sprake is van een rationele keuze en niet van gewoontegedrag. De intentie van een persoon om een bepaald gedrag wel of niet uit te voeren is hierbij een belangrijke factor. Volgens de theorie zijn intenties een functie van drie basis factoren namelijk de attitude (houding van de persoon zelf), de subjectieve norm (invloed van de sociale omgeving) en de waargenomen gedragscontrole. Deze laatste geeft weer of de persoon de mogelijkheden denkt te hebben om het gedrag al dan niet uit te voeren (Ajzen, 2005). Doordat gedrag wordt verklaard aan de hand van drie factoren is de TPB een goede theorie om inzicht te verkrijgen in de factoren die invloed hebben op de studiekeuze van middelbare scholieren (Kemper et al., 2007). In figuur 1 is de TPB schematisch weergegeven.

Figuur 1 Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991. P 272)

Kemper et al. (2007) hebben een raamwerk geschreven gebaseerd op de TPB dat diverse aspecten van studiekeuze omvat (zie figuur 2). Bij elke factor uit de TPB worden drie hoofdaspecten onderscheiden: de studie zelf, de beroepsperspectieven die de studie biedt en de context waarbinnen die studie wordt aangeboden, hierbij moet gedacht worden aan stad en onderwijsinstelling.

Figuur 2 Studiekeuzedeterminanten ingedeeld naar de TPB-determinanten (Kemper et al., 2007. P 274)

2.1 Verloop studiekeuzeprocess

Het studiekeuzeprocess doorloopt drie fases voordat het tot een uiteindelijke studiekeuze komt en daarbij worden alle factoren aangehaald. In de eerste fase wordt gekeken naar de achtergrond van de leerling.

Echter, niet elke factor die hieronder zal worden beschreven is relevant voor dit onderzoek. Om toch inzicht te verschaffen in het gehele studiekeuzeprocess van de leerling is ervoor gekozen om alle factoren hieronder te noemen en te beschrijven.

2.1.1 Achtergrond variabelen

Het geslacht, sociaal milieu, sociaal economische status en persoonlijkheidskenmerken hebben invloed op de houding van een leerling ten aanzien van een bepaalde studie. Volgens Colla (1997) bestaan er duidelijke mannen –en vrouwenrichtingen. Zo is gebleken dat jongens vaker voor een ‘harde’ technische studie interesse tonen en meisjes juist vaker voor ‘zachte’ niet-technische studies (Willems & de Grip, 1993; Lacante & Schodts, 1997). Het sociale milieu waar de leerling uitkomt is ook van belang voor de studiekeuze (Kuhry, 1998). Zo blijkt dat het opleidingsniveau van de leerling vaak gelijk is aan dat van de ouders (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2004). Het volgen van onderwijs wordt gezien als een manier om sociale status te verkrijgen (Kuhry, 1998). Verder blijkt dat leerlingen die in een hogere richting van het middelbaaronderwijs afstuderen behoren tot een gezin met een hoge sociale status dan leerlingen die afstuderen in lagere richtingen (Colla, 1997). Zietz & Joshi (2005) stellen ook dat kinderen uit gezinnen met een hogere opleidingsachtergrond eerder een universitaire opleiding volgen. Daarnaast voegen Zietz & Joshi (2005) de invloed van het inkomen van de ouders hieraan toe, ook daaruit blijkt: hoe hoger het inkomen van de ouders, hoe hoger het opleidingsniveau van het kind. Als laatste spelen de persoonlijkheidskenmerken een rol. Een leerling ziet zichzelf misschien eerder terecht komen bij probleemgestuurd onderwijs dan in grootschalige hoorcolleges.

In de tweede fase van het studiekeuzeproces komen de attitude, subjectieve norm en de waargenomen gedragscontrole aan bod. Bij deze factoren wordt er gekeken naar studie, beroep en stad/instelling.

2.1.2 Attitude

Voor de attitude van een leerling ten aanzien van een studie is de belangrijkste factor de inhoud van de studie zelf en de interesse in het studiegebied (Bloemen & Dellaert, 2000; Berings, 1997). De studie moet goed aansluiten bij wat de leerling wil. Net zoals bij de studie, is de inhoud van een beroep ook een belangrijke factor voor de beroepsperspectieven volgens Lacante & Schodts (1996, in Kemper et al., 2007). Bloemen & Dellaert (2000) stellen dat de verwachtingen rond de arbeidsvoorwaarden en het daarbij behorende salarisniveau ook van belang zijn. Volgens Van Leeuwen & Hop (2000) speelt de kans op een baan na het afronden van de studie ook mee. Als gekeken wordt naar stad/instelling blijkt de regio waar de onderwijsinstelling gevestigd is de studiekeuze te beïnvloeden. Van Leeuwen & Hop (2000) stellen dat de onderwijsinstellingskeuze samenhangt met de reisafstand. Daarnaast is er de reden dat de leerling geen andere keus had omdat de studie alleen aan een specifieke onderwijsinstelling kan worden gevolgd. Wat nauwelijks een rol speelt is of de stad van onderwijsinstellingskeuze aantrekkelijk is (Van Leeuwen & Hop, 2000). Bloemen & Dellaert (2000) stellen dat leerlingen eerder een studie dichtbij huis kiezen dan een studie verder weg. Ook in de

studie van Berings (1997) komt naar voren dat een ver weg gelegen instelling vaak door leerlingen als een bezwaar wordt gezien.

2.1.3 Subjectieve norm

De sociale omgeving van aankomende studenten speelt een belangrijke rol in het studiekeuzeprocess. Het gaat hierbij om dezelfde aspecten als onder attitude, maar dan in de waarneming van de ouders, de vrienden en de school. In het onderzoek van Berings (1997) komt naar voren dat in de meeste gevallen de ouders zich niet sturend opstellen, maar het blijkt wel dat ze, evenals de vrienden van de leerling, een belangrijke gesprekspartner zijn (Berings, 1997; Lacante & Schodts, 1997). Als laatste heeft de decaan van de middelbare school nog invloed op de studiekeuze (Stokking, 1997).

2.1.4 Waargenomen gedragscontrole

Tenslotte wordt de waargenomen gedragscontrole verdeeld in twee factoren: de eerder opgedane ervaringen en de kenmerken van de studie, het beroep en de stad/instelling. Het komt neer op de waargenomen moeilijkheidsgraad van de taak binnen de drie aspecten, het beeld van het eigen kunnen en het zelfvertrouwen dat de leerling heeft (Stokking, 1997).

Als laatste fase neemt de leerling al deze elementen mee in het kiezen van een studie. Uiteindelijk zal de gedragsintentie bepalen of de leerling het gekozen gedrag al dan niet zal uitvoeren. Pas als de leerling al deze elementen grondig heeft geanalyseerd zal hij of zij een besluit nemen en zijn studiekeuze definitief vaststellen.

2.2 Mobiliteit van de student

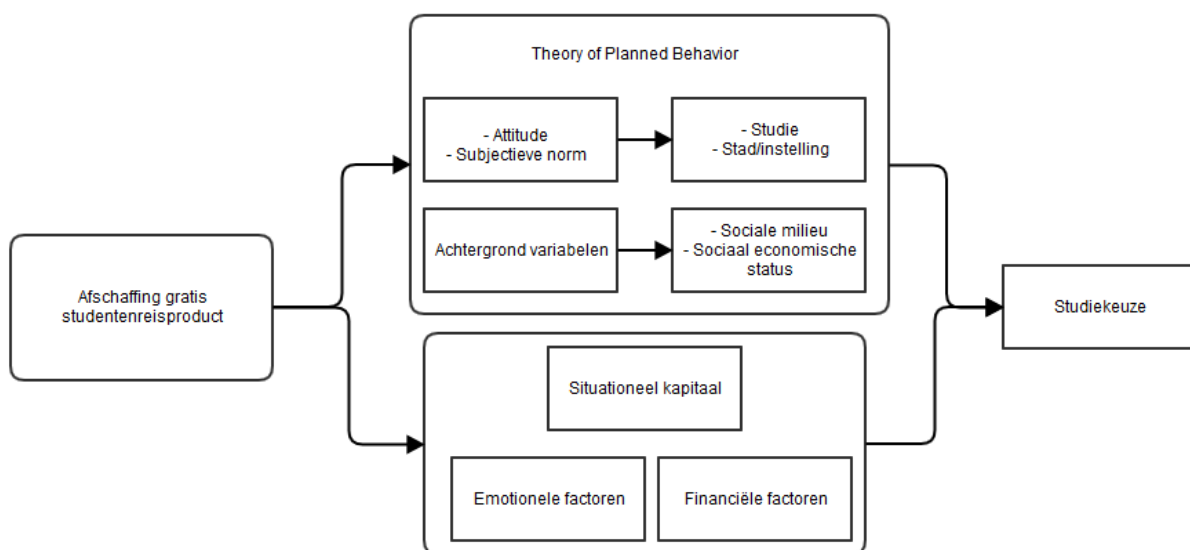
Behalve het sociale aspect achter het studiekeuzeprocess speelt de mobiliteit van de student ook een rol. Andersson et al. (2012) concludeert dat studenten die een laag situationeel kapitaal hebben minder kunnen profiteren van de mogelijkheden van een vrije schoolkeuze. Het situationele kapitaal is gebaseerd op de mate waarin de student in staat is om de kosten in verband met mobiliteit te overwinnen. Studenten met een laag situationeel kapitaal zijn beperkt in de ruimte waarin zij zich kunnen bewegen en hierdoor genoodzaakt om een school dichterbij te kiezen (Andersson et al., 2012). Andersom, heeft de student met een hoog situationeel kapitaal geen geografisch beperkingen en behoudt zijn vrije schoolkeuze.

In verband met de financiële kosten worden studenten door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct minder mobiel. Hun situationeel kapitaal wordt verminderd. Een optie is om dichterbij de onderwijsinstelling te gaan wonen door op kamers gaan.

Frenette (2006) geeft twee factoren waarom afstand tot een universiteit invloed heeft op de studiekeuze. Deze factoren zijn financiële kosten en emotionele kosten. Als eerste komt in het onderzoek van Frenette (2006) naar voren dat kinderen uit een gezin met een hoog inkomen eerder geneigd zijn naar de universiteit te gaan. Bovendien zijn vrouwen eerder dan mannen bereid een grotere afstand af te leggen voor een universiteit. Ten tweede kunnen er emotionele kosten spelen in verband met het op kamers gaan. Bijvoorbeeld het (nog) niet kunnen opgeven van een sociaal netwerk van familie en vrienden.

2.3 Conceptueel model

Hieronder zullen de factoren worden aangehaald waarmee in het vervolg van het onderzoek zal worden gewerkt. In figuur 3 is het conceptueel model van dit onderzoek weergegeven. Dit model laat de factoren zien die voor dit onderzoek van invloed zijn op de studiekeuze. De factor 'afschaffing gratis studentenreisproduct' heeft weer invloed op de andere afgebeelde factoren, deze zouden daardoor namelijk een andere wegging kunnen krijgen in het studiekeuzeproces. Zo kan, bijvoorbeeld, de attitude ten aanzien van een stad/instelling veranderen door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct. De regio waar een bepaalde onderwijsinstelling is gevestigd kan nu als 'te ver weg' worden gezien doordat de reiskosten voor eigen rekening zijn. Ditzelfde geldt voor de subjectieve norm maar dan in waarneming van de ouders, vrienden en school. De invloed van de afschaffing van het gratis studentenreisproduct op de achtergrond variabelen kan tot uiting komen in het feit dat leerlingen die uit een hoger opgeleid gezin komen, ongeacht het wegvallen van het gratis studentenreisproduct, nog steeds naar een universiteit gaan omdat dit, bijvoorbeeld, sociale status geeft. Daarnaast kan door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct het situationele kapitaal van de leerling verslechteren. Studenten zullen na de afschaffing van het gratis studentenreisproduct

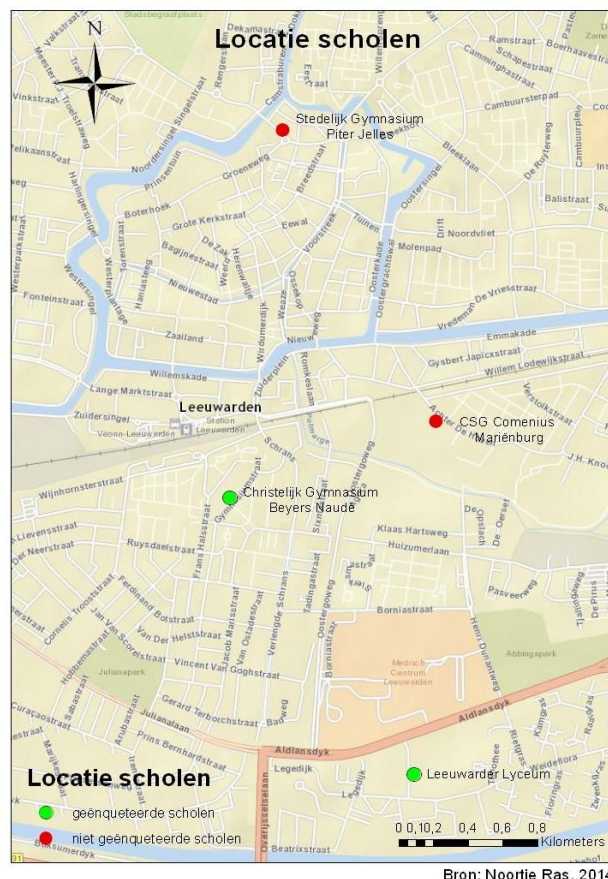

Figuur 3 Conceptueel model (eigen bewerking, 2014)

de reiskosten voor eigen rekening moeten nemen, hierdoor kunnen zij misschien niet meer naar de onderwijsinstelling van keuze omdat deze te ver weg is gevestigd. De emotionele kosten gaan een rol spelen doordat voorheen reizen met het OV naar vrienden en familie gratis was. Na de afschaffing van het gratis studentenreisproduct moet ervoor worden betaald en zal er een afweging moeten worden gemaakt tussen dichtbij het sociale netwerk blijven of niet. Tot slot zijn ook de financiële factoren van invloed op de studiekeuze. Iemand uit een rijk gezin zou in theorie nog steeds naar een ver(der) weg gelegen onderwijsinstelling kunnen gaan. Voor iemand uit een armer gezin wordt dit lastiger omdat dat gezin misschien niet over de financiële middelen beschikt voor een studie ver weg.

3 Methodologie

Het verloop van het studiekeuzeprocess en de bijbehorende factoren die daarop van invloed zijn zal aan de hand van een literatuurstudie worden onderzocht. Voor de invloed van de sociale en financiële achtergrond op de studiekeuze van VWO 6 leerlingen is een enquête opgesteld (zie bijlage A). De reden waarom voor deze methode is gekozen in plaats van interviews, is omdat er niet gezocht wordt naar kwalitatieve informatie, maar naar kwantitatieve gegevens van een grote groep respondenten. Deze methode is daarbij uiterst geschikt omdat er veel data kan worden verzameld in een relatief korte tijd. Hieruit kunnen vergelijkingen worden gemaakt om vervolgens daar conclusies uit te trekken (O'leary, 2010). De respondenten in het onderzoek zullen leerlingen uit de zesde klas van het VWO zijn van middelbare scholen in Leeuwarden. De enquêtes worden afgenomen op twee middelbare scholen in Leeuwarden, namelijk: het Christelijk Gymnasium Beyers Naudé en het Leeuwarder Lyceum die elk drie VWO 6 klassen hebben. Deze laatste valt onder de openbare scholen gemeenschap Piter Jelles. In eerste instantie waren vier scholen (zie figuur 4) benaderd om onder de VWO 6 leerlingen enquêtes af te nemen, maar twee scholen kregen al genoeg verzoeken en bedankten daarom vriendelijk. Nadat het contact met de scholen was gelegd en er een afspraak was gemaakt kon de enquête worden afgenomen. De enquête werd aan het begin van de les uitgedeeld, hierdoor werden er op een snelle, efficiënte manier grote groepen leerlingen bereikt. Uiteindelijk zijn er 150 bruikbare enquêtes verkregen.

Figuur 4 Locatie scholen (eigen bewerking, 2014)

In de enquête wordt ook ingegaan op de sociale en financiële achtergrond van de leerling, dit zou kunnen zorgen voor ethische problemen omdat er een beroep wordt gedaan op het privé leven van de leerling. Hij of zij zou zich kunnen generen om de vraag met juistheid te beantwoorden en hierdoor een antwoord invullen die niet in lijn is met de werkelijkheid. Hierdoor kan de uitkomst van de enquête als niet representatief worden beschouwd. Om dit soort problemen te voorkomen is er bij het vragen naar het inkomen van de ouders niet naar absolute cijfers gevraagd, maar is er naar het beroep van de ouders gevraagd om vervolgens het bijbehorende inkomen te schatten. Daarbij is het waarschijnlijker dat leerlingen eerder het beroep van hun ouders weten dan wat ze verdienen. De beroepen werden ingedeeld naar opleidingsniveau WO, HBO, MBO en geen werk. Om vervolgens tot het inkomen te komen is aan WO het inkomen 'hoog' gekoppeld. Zo wordt aan het HBO 'gemiddeld' en aan het MBO 'laag' gekoppeld. Nu zijn de inkomens nog gescheiden en om tot een gezamenlijk inkomen te komen is vervolgens een schaal gemaakt met vijf waarden: hoog, boven gemiddeld, gemiddeld, onder gemiddeld en laag. Ouders die bij het aparte inkomen twee keer 'hoog' hebben gescoord kregen bij het gezamenlijke inkomen een hoog. Ouders waarvan één hoog heeft en één gemiddeld heeft gescoord wordt gekoppeld bij het gezamenlijke inkomen aan de waarde boven gemiddeld, enzovoort. Ouders die allebei, bijvoorbeeld, geen werk hebben worden gekoppeld aan het inkomen laag.

Omdat de uitkomsten van de enquêtes nominale en ordinale variabelen betreft, kan er alleen voor worden gekozen om de Chi-kwadraattoets uit te voeren. De voorwaarden van deze toets stellen dat alle cases onafhankelijk moeten zijn, dat voor niet meer dan 20% van de cellen geldt dat die een waarde heeft van kleiner dan vijf en voor geen enkele cel mag deze waarde lager zijn dan één, (Norušis, 2010). Echter, bij het uitvoeren van de toetsen werd vaak niet voldaan aan de laatste twee voorwaarden en moesten er waarden worden samengevoegd wat uiteindelijk leidde tot minder variabelen in de kruistabellen. Variabelen die weinig tot geen waarden beneden de vijf hadden werden soms, in het belang van de geldigheid van de toets, buiten beschouwing gelaten. Juist omdat de betreffende variabele kleine waarden heeft, is deze variabele blijkbaar niet van invloed op de desbetreffende vergelijking.

In het geval van het gezamenlijke inkomen van de ouders, werden de vijf waarden samengevoegd tot twee waarden: boven gemiddeld en gemiddeld inkomen. De ouders die behoorden tot de categorie hoog en boven gemiddeld kregen de waarde 'boven gemiddeld'. De overige ouders werden gekoppeld aan de waarde 'gemiddeld'. Nadeel van deze werkwijze is dat de verdeling niet gebaseerd is op cijfers, maar op interpretaties. Hierdoor kan deze indeling scheef zijn.

Mocht na al deze samenvoegingen nog niet worden voldaan aan de voorwaarden, én betreft het een kruistabel die bestaat uit twee rijen en twee kolommen, dan werd er gekeken naar de Fisher 's Exact Test. Deze test stelt namelijk niet dezelfde voorwaarden als de Chi-kwadraattoets. Echter, deze toets is minder waarschijnlijk om echte verschillen mee aan te tonen (Norušis, 2010). In sommige gevallen kon worden volstaan met een grafieken of taartdiagrammen.

4 Resultaten

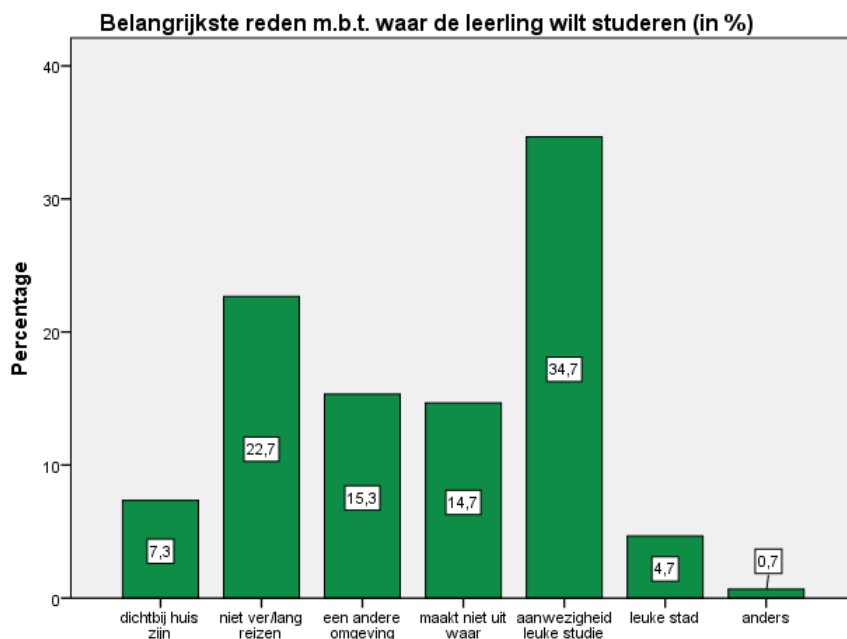
4.1 Achtergrond variabelen

Om erachter te komen of het opleidingsniveau van kind en ouders gelijk is, is een Chi-kwadraattoets uitgevoerd. Echter, werd bij de uitkomst van deze toets niet aan de voorwaarden voldaan (zie bijlage D). Omdat dit geen 2 x 2 kruistabel betreft kan er niet naar de Fisher 's Exact Test gekeken worden. Er kan weliswaar geen significantie worden getoetst, maar er kan wel naar de cijfers gekeken worden. In tabel 6 in bijlage D is te zien dat in totaal 22% van de respondenten een vader hebben die waarschijnlijk een universitaire studie heeft afgerond. 8,3% van de respondenten, waarvan de vaders waarschijnlijk een universitaire opleiding hebben afgerond, kiest voor het HBO. Het overgrote deel, 91,7%, kiest net zoals de vader gedaan heeft voor het WO. Ongeveer dezelfde percentages zijn bij de moeder terug te vinden, respectievelijk 6,7% en 93,3%. In dit geval gaan de meeste leerlingen studeren op hetzelfde niveau als hun ouders. Dit is in overeenkomst met wat het Centraal Bureau voor de Statistiek (2004) stelt, voor het HBO geldt dit echter niet. Van de 67,9% van de respondenten die een vader hebben die waarschijnlijk een studie op het HBO heeft afgerond, kiest 93,2% van de respondenten voor een universitaire opleiding. Voor de moeder staat dit percentage op 92,1%

Of de sociale achtergrond van invloed is op de studiekeuze kan uit tabel 5 in bijlage C worden afgelezen. Van de 91,2% van de respondenten die voor een universitaire opleiding kiest, heeft 18,3% aangegeven dit vanwege sociale redenen te doen. Bij deze sociale redenen kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het wel of niet kunnen loslaten van een sociaal netwerk thuis of de invloed van de ouders op de leerling om te gaan studeren op hetzelfde niveau als de ouders. In totaal laat slechts 21,1% zich leiden in hun studiekeuze door sociale redenen, deze factor komt daarmee op de laatste plaats. De belangrijkste redenen waarom leerlingen voor een onderwijsinstelling in een andere stad kiezen is omdat er geen universiteit in Leeuwarden is (54,4%) en omdat de studie niet in Leeuwarden te volgen is (24,6%).

4.2 Attitude

Als er gekeken wordt naar de attitude van de respondenten ten aanzien van een studie, komt naar voren dat voor 34,7% van de respondenten (zie figuur 5) geldt dat interesse in het studiegebied de belangrijkste factor is en hiermee op de eerste plek komt. In het onderzoek van Berings (1997) wordt dit ook als belangrijkste factor aangehaald als het gaat over de attitude van een leerling ten aanzien van een studie.

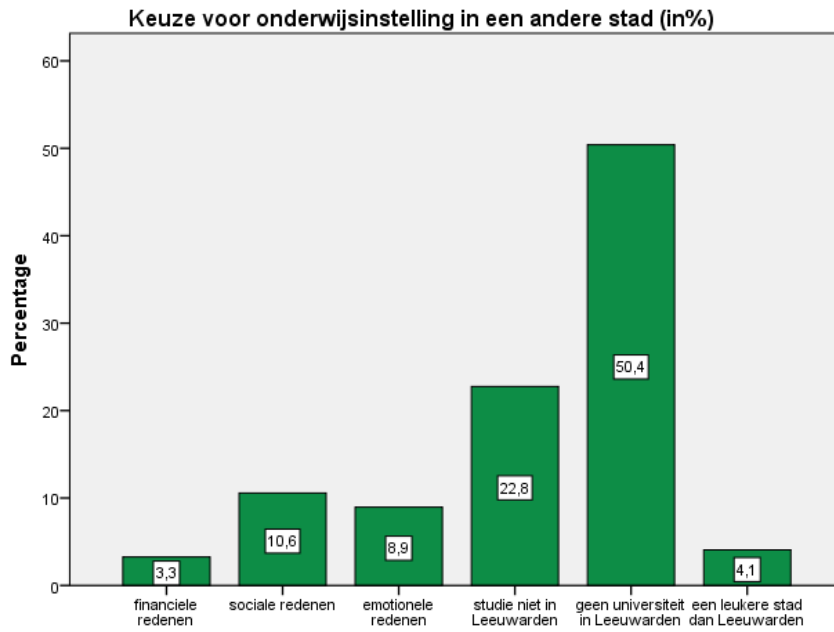

Figuur 5 Belangrijkste reden m.b.t. waar de leerling wilt studeren (in %)

Op de tweede plek geeft 22,7% van de respondenten als belangrijkste reden aan dat ze niet ver of lang willen reizen voor hun studie. Bovendien geeft 7,3% van de respondenten aan dat ze een studie dichtbij huis willen. Dit is in overeenstemming met het onderzoek van Van Leeuwen & Hop (2000), in dat onderzoek komt de reisafstand ook op de tweede plaats.

Als vervolgens wordt gekeken naar de belangrijkste reden met betrekking tot waar de aankomende student wil studeren, geeft slechts 4,7% van de respondenten aan een onderwijsinstelling in een leukere stad te zoeken (zie figuur 5). Als gekeken wordt waarom aankomende studenten graag naar een andere stad willen, komt met 4,1% (zie figuur 6) naar voren dat de stad leuker moet zijn dan Leeuwarden. De regio lijkt daarom in dit onderzoek niet de studiekeuze te beïnvloeden wat overeenkomt met wat Van Leeuwen & Hop (2000) in hun onderzoek stellen.

Verder wordt gesteld dat de leerling geen andere keus had omdat de studie alleen aan een specifieke instelling wordt gegeven. Doordat niet naar de opleiding is gevraagd die de leerling wil volgen kan hier niks over worden gezegd. Slechts een enkeling heeft aangegeven een opleiding aan een Technische Universiteit of een medische universiteit te willen volgen. Echter, Leeuwarden heeft geen universitaire opleidingen, hierdoor zal 86,7% (zie tabel 1) geen andere keus hebben dan naar een andere stad te gaan.

Figuur 6 Keuze voor een onderwijsinstelling in een andere stad (in %)

	Aantal	Procent	Opgetelde percentage
HBO	9	6,0	6,0
WO	130	86,7	92,7
geen idee	11	7,3	100,0
Totaal	150	100,0	

Tabel 1 Gekozen studieniveau van de respondent

Tot slot komt in dit onderzoek naar voren dat leerlingen eerder een studie verder weg ambiëren dan dichtbij. Slechts 3,3% van de respondenten kiest voor een studie dichtbij (zie tabel 2). Dit is in tegenstelling met wat Bloemen & Dellaert (2000) en Berings (1997) stellen in hun onderzoek. Daar wordt een ver weg gelegen studie namelijk als een bezwaar gezien door de student.

	Aantal	Procent	Opgetelde percentage
dichtbij	5	3,3	3,3
verder weg	124	82,7	86,0
weet niet	21	14,0	100,0
Totaal	150	100,0	

Tabel 2 Keuze voor een studie dichtbij of verder weg

4.3 Subjectieve norm

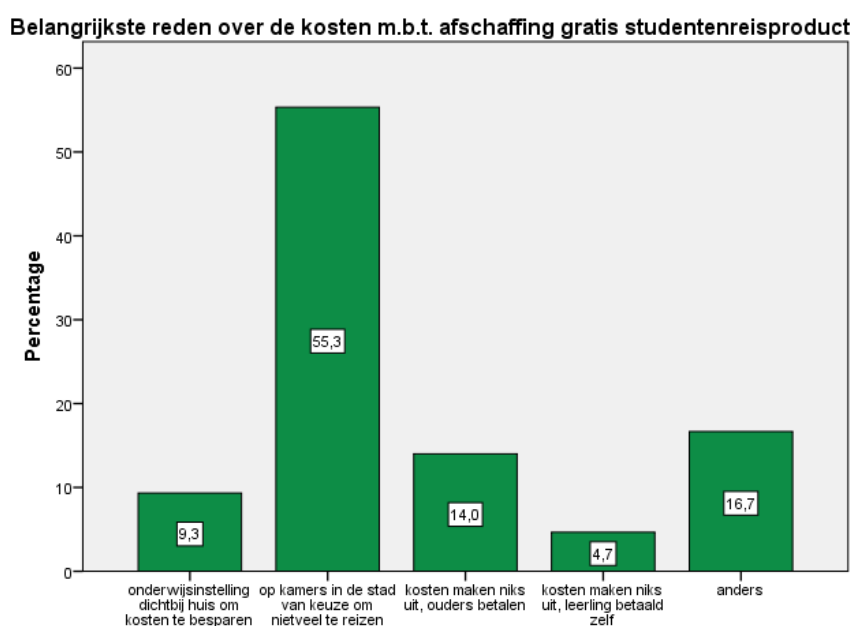
De sociale omgeving van de leerling kan invloed hebben op de studiekeuze. In dit onderzoek heeft 92% van de respondenten aangeven dat ze zelf de sterkste invloed hebben op hun studiekeuze. 5,3% van de respondenten gaf aan dat de ouders de sterkste invloed hebben, voor 0,7% waren dit de vrienden van de respondent en voor 1,3% had de school/docenten de sterkste invloed (zie tabel 3, bijlage B). Voor dit onderzoek lijkt het dat de ouders zich niet-sturend opstellend. Dit is in overeenkomst met de resultaten uit het onderzoek van Berings (1997). Echter, is er niet gevraagd naar de belangrijkste gesprekspartners van de leerling omdat dit niet relevant is voor het doel van dit onderzoek. Hier kan dus niks over worden gezegd.

4.4 Mobiliteit van de student

Om te kijken of de afschaffing van het gratis studentenreisproduct invloed heeft op de vrije schoolkeuze van de leerling is er een Chi-kwadraattoets uitgevoerd op basis van de variabelen 'inkomen ouders' en 'keuze onderwijsinstelling dichtbij of verder weg'. Na uitvoering werd er niet aan de voorwaarden voldaan, maar omdat dit een 2 x 2 kruistabel betreft, mag er wel gekeken worden naar de Fisher 's Exact Test, die in deze tabel een waarde heeft van 1 (tabel 8, bijlage E). Dit betekent dat de gegevens niet méér in overeenstemming met de nulhypothese kunnen zijn dan ze zijn. De beide variabelen zijn onafhankelijk van elkaar en dat betekent voor dit onderzoek dat het niet afhangt van het inkomen van de ouders of de leerlingen voor een onderwijsinstelling dichtbij of verder weg

kiezen. De leerlingen behouden hun vrije schoolkeuze en zijn niet gebonden aan geografische beperkingen. In tegenstelling tot wat Andersson et al. (2012) stellen, lijkt in dit onderzoek, ongeacht het inkomen van de ouders, altijd sprake van een vrije schoolkeuze.

Een optie om de eventuele extra reiskosten te omzeilen is door dichtbij de onderwijsinstelling te gaan wonen. Aan de respondenten is gevraagd wat zij zouden doen qua huisvesting als zij geen gratis studentenreisproduct meer hebben (zie figuur 7). 55,3% kiest ervoor om op kamers te gaan in de stad van hun onderwijsinstelling om zo te voorkomen dat zij niet (ver) moeten reizen. Slechts 9,3% kiest ervoor om een onderwijsinstelling dichtbij huis te zoeken.

Figuur 7 Belangrijkste reden voor de leerling met betrekking tot huisvesting en kosten

Vervolgens wordt er gekeken naar de invloed van de financiële achtergrond van de leerling op de opleidingsniveau keuze. Het inkomen van de ouders van de leerling wordt hiervoor vergeleken met het gekozen opleidingsniveau van de respondent. Hiervoor is een statistisch verband gevonden. De Chi-kwadraattoets geeft een significantieniveau van 0,046 (zie tabel 9, bijlage F). Hier volgt uit dat de nulhypothese, dat er geen verband is tussen de beide variabelen, moet worden verworpen. Er bestaat dus een verband tussen de hoogte van het inkomen van de ouders en het opleidingsniveau van de respondent. Dit is in overeenkomst met het onderzoek van Frenette (2006). Daarin wordt gesteld dat studenten die uit een gezin komen met een hoog inkomen eerder geneigd zijn naar de universiteit te gaan. Om te kijken hoe sterk het verband is, kan met behulp van een associatiemaat de sterkte van het verband tussen de hoogte van het inkomen van de ouders van de leerling en de opleidingsniveau keuze worden bepaald. Hiervoor is een formule gebruikt op basis van Chi-kwadraat:

$$\phi = \sqrt{\frac{X^2}{n}}$$

$$\phi = \sqrt{\frac{0,046}{146}} = 0,0178$$

Na het invullen van deze formule komt er voor phi een waarde uit van 0,0178. Dit geeft aan dat het verband tussen de variabelen een zwak verband is. Ondanks dat er een zwak verband is aangetoond, bestaat het verband wel en kan er geconcludeerd worden dat de hoogte van het inkomen van de ouders van de leerling wel degelijk invloed heeft op het opleidingsniveau van de leerling.

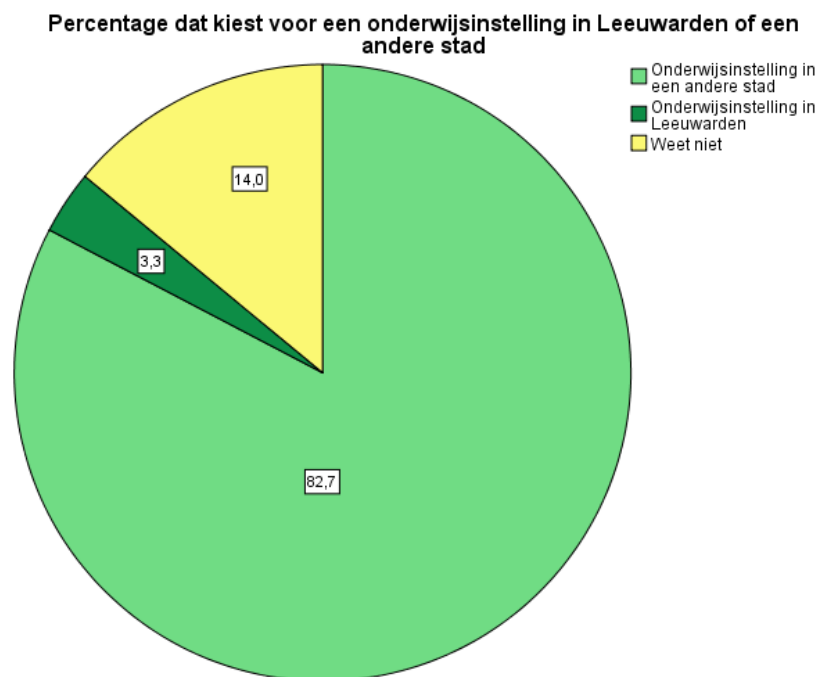
Echter, is er geen verband gevonden tussen het geslacht van de respondent en de keuze voor een onderwijsinstelling dichtbij of verder weg (zie tabel 10, bijlage G). De Fisher 's Exact Test geeft een waarde van 1. De stelling dat vrouwen meer bereid zijn verder te reizen, zoals in het onderzoek van Frenette (2006) naar voren komt, gaat niet op voor de respondenten uit Leeuwarden.

Wat de emotionele kosten in dit onderzoek betreft, is er gekeken of de sociale achtergrond, die samenhangt met de emotionele kosten, van invloed is op het op kamers gaan of niet. De Chi-kwadraattoets geeft een waarde van 0,456 (zie tabel 11, bijlage H) en daarmee is de uitkomst van de toets niet significant. De nulhypothese dat er geen verband is tussen de beide variabelen wordt aangenomen, wat betekent dat de sociale achtergrond niet van invloed is op de beslissing om al dan niet op kamers te gaan. Dit is niet in lijn met het onderzoek van Frenette (2006), daar wordt namelijk gesteld dat er emotionele kosten kunnen spelen in verband met het op kamers gaan.

4.5 Invloed sociale & financiële achtergrond en afschaffing gratis studentenreisproduct op de studiekeuze

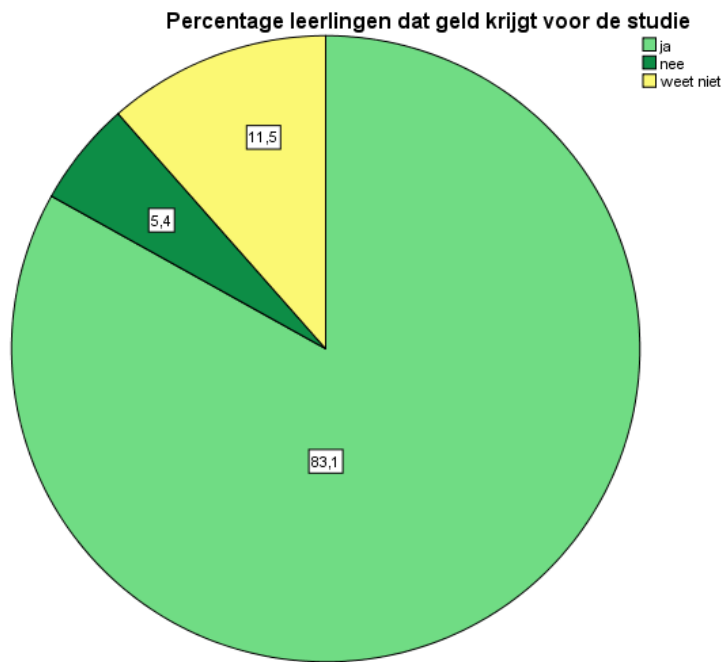
De sociale achtergrond van de leerling is niet van invloed op de studiekeuze. Dit blijkt uit een aantal factoren. Als eerste worden de ouders niet als sterkste invloed genoemd op de studiekeuze van de leerling. 92% van de respondenten geeft aan dat zij zelf de sterkste invloed hebben op de studiekeuze. Ten tweede geeft 21,4% aan dat de sociale redenen van invloed zijn op de studiekeuze. Deze factor komt hiermee op de laatste plaats. Het feit dat er geen universiteit in Leeuwarden is en de studie niet in Leeuwarden te volgen is komen, respectievelijk, op de eerste en tweede plaats. Als laatste wordt ook de invloed van de sociale achtergrond op het al dan niet op kamers gaan genoemd. Doordat de toets geen significante uitkomst heeft, is er geen verband tussen deze twee variabelen gevonden. Het enige verband dat wel bestaat, is het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en het kind. Van het overgrote deel van de leerlingen die WO wil gaan doen, hebben de ouders hetzelfde opleidingsniveau gevolgd. Voor het HBO geldt dit echter niet.

Wat de financiële achtergrond betreft, lijkt die meer te maken te hebben met de studiekeuze van de leerling. Zo blijkt het inkomen van de ouders wel van invloed te zijn op het opleidingsniveau van hun kind. Ondanks dat er een zwak verband aangetoond is, kiest 82,8% van de respondenten die ouders hebben met een boven gemiddeld inkomen, voor het wetenschappelijk onderwijs (zie tabel 9, bijlage F). Met het oog op de afschaffing van het gratis studentenreisproduct kiest nog steeds 82,7 % (zie figuur 8) ervoor om voor een onderwijsinstelling in een andere stad te kiezen. Vervolgens kiest 55,3% (zie figuur 6) ervoor om op kamers te gaan in de stad van de onderwijsinstelling om extra reiskosten te

Figuur 8 keuze voor onderwijsinstelling in Leeuwarden of een andere stad

voorkomen. Als er gekeken wordt naar de invloed van het inkomen van de ouders op de keuze van de leerling om voor een onderwijsinstelling dichtbij of verder weg te kiezen blijkt er echter geen verband te zijn. De leerlingen maken hun keuze voor een onderwijsinstelling dichtbij of verder weg onafhankelijk van het inkomen van hun ouders. Daarbij geeft 83,1% wel aan geld te krijgen van hun ouders voor de studie (zie figuur 9). Als er vervolgens gekeken wordt of deze factor invloed heeft op de keuze voor een onderwijsinstelling dichtbij of ver(der) weg, blijkt dat hier geen verband tussen bestaat. De Fisher 's Exact Test geeft een significantieniveau van 0,260, wat betekent dat de beide variabelen onafhankelijk van elkaar zijn en de leerlingen hun keuze voor een onderwijsinstelling dichtbij of ver(der) weg niet laten afhangen van het feit of ze al dan niet geld krijgen van hun ouders voor de studie (zie tabel 12, bijlage I).

Figuur 9 Percentage leerlingen dat geld krijgt voor de studie

5 Conclusie

Er kan geconcludeerd worden dat de aankomende student uit Leeuwarden zijn studiekeuze niet laat leiden door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct. Dit wordt afgeleid uit de volgende conclusies. Nog steeds geeft een grote meerderheid, 82,7% van de respondenten (zie figuur 6), aan te willen studeren aan een onderwijsinstelling verder weg. Dit is niet in overeenkomst met de bevindingen uit voorgaande onderzoeken. In de onderzoeken van Bloemen & Dellaert (2000) en Berings (1997) worden ver weg gelegen studies namelijk als een bezwaar gezien. Waarom de respondenten aangeven een studie verder weg te willen volgen ligt waarschijnlijk aan het feit dat er geen universiteit in Leeuwarden is en ze gedwongen zijn om te reizen als ze een universitaire opleiding willen volgen. Van de 82,7% van de respondenten (zie figuur 6) die hebben aangegeven een studie verder weg te willen volgen, geeft 55,3% aan op kamers te willen om extra reiskosten te voorkomen (zie figuur 7). Dit is in lijn met wat er staat in het rapport van In 't Veld & Kouwenhoven (2013). Door de stijgende reiskosten zullen er namelijk meer studenten op kamers gaan wonen.

Er wordt ook gevonden dat de sociale en financiële achtergrond van de aankomende student nauwelijks van invloed zijn op de studiekeuze. Echter, op het sociale vlak komt het overeen met eerdere onderzoeken van onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek (2004) en Zietz & Joshi (2005) dat het opleidingsniveau van de leerling vaak gelijk is aan dat van de ouders. Althans, deze stelling gaat alleen op voor de ouders van de respondenten die waarschijnlijk een studie op universitair niveau hebben afgerond en de kinderen ervan hetzelfde van plan zijn. Voor het HBO geldt dit echter niet. 93,2% van de respondenten met ouders die een HBO studie waarschijnlijk hebben afgerond kiezen nog steeds voor een universitaire opleiding.

De financiële achtergrond is alleen van invloed als er gekeken wordt naar het inkomen van de ouders en het studieniveau van de aankomende student. Het blijkt dat leerlingen die ouders met een boven gemiddeld inkomen hebben eerder kiezen voor een universitaire opleiding dan leerlingen waarvan de ouders gemiddeld verdienen. Deze conclusie komt overeen met eerder onderzoek. In het onderzoek van Frenette (2006) wordt namelijk hetzelfde gesteld. Als vervolgens gekeken wordt naar de invloed het inkomen van de ouders op de vrije schoolkeuze, kan geconcludeerd worden dat, ongeacht het inkomen van de ouders, er wel sprake is van een vrije schoolkeuze. De leerlingen zijn in dit onderzoek niet gebonden aan geografische beperkingen als het gaat om de studiekeuze. Deze conclusie is daarentegen in strijd met de theorie van Andersson et al. (2012). Daar wordt namelijk gesteld dat studenten met een laag situationeel kapitaal beperkt zijn in de ruimte waarin zij zich kunnen bewegen en hierdoor genoodzaakt om een school dichterbij te kiezen.

6 Discussie

Tijdens de uitwerking van dit onderzoek is de hoofdvraag aangepast waardoor er niet meer onderzocht zou worden of er meer aanmeldingen op het HBO zouden binnenstromen door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct. Hiervoor was speciaal de stad Leeuwarden uitgekozen omdat deze geen universiteit heeft maar wel een aantal hoger beroepsopleidingen. Dit is besloten nadat de enquêtes in Leeuwarden waren afgenomen. Aangezien de meeste van de respondenten een universitaire opleiding ambiëren kozen zij voor een onderwijsinstelling in een andere stad waardoor zij hoe dan ook moeten reizen. Hierdoor lijken zij in dit onderzoek zich niks aan te trekken van de afschaffing van het gratis studentenreisproduct. Voor een volgend, soortgelijk onderzoek zou de stad Groningen een betere keuze zijn om de enquêtes af te nemen. Op deze manier had onderzocht kunnen worden of aankomende studenten eerder in Groningen naar een universiteit zouden gaan, waardoor zij dus niet (ver) hoeven te reizen, of voor een universiteit in een andere stad zouden kiezen.

Een volgend punt van kritiek gaat over de uitkomst van de statistische toetsen. Bij het uitvoeren hiervan werd duidelijk dat er vaak niet werd voldaan aan de voorwaarden. Er waren vaak te kleine waarden waardoor de uitkomst van de toets niet betrouwbaar was. Hierdoor zijn er variabelen samengevoegd, een nadeel hiervan is dat de echte reden van het antwoord hierdoor kan vertroebelen en daarmee de uitkomst van de toets een andere interpretatie kan krijgen. Als er een grotere groep respondenten was bereikt had dit misschien voorkomen kunnen worden.

Een laatste punt van kritiek is hoe tot het inkomen van de ouders is gekomen. Dit is namelijk niet op basis van cijfers gebeurd, maar door naar de opleiding te vragen en van daaruit er een inkomen aan toe te kennen. Dit is op de interpretatie van de onderzoeker gebaseerd en kan verschillen van de werkelijkheid. Hiermee zou dus rekening moeten worden gehouden bij de uitkomst van het onderzoek. Het inkomen van de ouders van de respondent is op deze manier samengesteld om zo een ethische kwestie te voorkomen. Een aanbeveling voor volgend onderzoek, om een representatiever beeld te krijgen, is om toch naar het inkomen van de ouders te vragen en de respondenten ook de optie 'wil ik niet vertellen' te geven.

Wat betreft de uitkomst van het onderzoek is die niet representatief voor heel Nederland. Juist omdat Leeuwarden geen universiteit heeft moeten de aankomende studenten die een studie op universitair niveau ambiëren wel naar een andere stad reizen. Daarom zal de uitkomst van dit onderzoek wel toepasbaar zijn op andere steden in Nederland die geen universiteit hebben, maar waarschijnlijk niet op steden waar wel een universiteit gevestigd is omdat aankomende studenten daar de mogelijkheid hebben om voor de universiteit in eigen stad te kiezen en zo niet gedwongen worden om ver te reizen.

7 Literatuurlijst

Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.

Ajzen, I. (2005). *Attitudes, Personality and Behavior*. 2^e editie. Berkshire: Open University Press.

Andersson, E., Malmberg, B. & Östh, J. (2012). Travel-to-school distances in Sweden 2000-2006: changing school geography with equality implications. *Journal of Transport Geography*, 23, 35-43.

Berings, D. (1997). *Aspecten van studiekeuze bij abiturienten en hun ouders*. Gepresenteerd paper op de Onderwijs Research Dagen 1997, Brussel.

Bloemen, H. & Dellaert, D. (2000). De studiekeuze van middelbare scholieren: een analyse van motieven, percepties en preferenties. Den Haag: Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2004). *Jaarboek onderwijs in cijfers 2003–2004*. 6^e druk. Deventer: Kluwer.

Colla, A. (1997). *Hoe kiest een achttienjarige een studierichting in het hoger onderwijs?* Gepresenteerd paper op de Onderwijs Research Dagen 1997, Brussel.

Conner, M. & Sparks, P. (2005). Theory of Planned Behavior and Health Behavior. In Conner, M. & Norman, P. (Red.), *Predicting Health Behavior: Research and Practice with Social Cognition Models*. (pp. 170-222). Glasgow: Bell & Bain Ltd.

Frenette, M. (2006). Too Far to Go On? Distance to School and University Participation. *Education Economics*, 14(1), 31-58.

Kemper, P., Hoof, J. van., Visser, M. & Jong, M. de. (2007). Studiekeuze in kaartgebracht: gedragsdeterminanten van scholieren bij het kiezen van een vervolgopleiding. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 25(4), 270-279.

Kuhry, B (1998). *Trends in onderwijsdeelname: Van analyse tot prognose*. Den Haag: VUGA

Lacante, M. & Schodts, L. (1997). *Studiekeuze en arbeidsmarktorientering van universiteitsstudenten*. Gepresenteerd paper op de Onderwijs Research Dagen 1997, Brussel.

Leeuwen, M. van, & Hop, J.P. (2000). Instroom in het Hoger Onderwijs: Het studiekeuzegedrag van havo- en vwo-leerlingen. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 18(1), 3-14.

Mot, E. (1967). Studeren: een gunst of een recht? : antwoord aan Prof.ir. JJ Broeze. *Universiteit en Hogeschool*, 13(6), 451-452.

Norušis, M. J. (2010). *PASW Statistics 18 Guide to Data Analysis*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

O'leary, Z. (2010). *The essential guide to doing your research project*. 2^e editie. Croydon: Sage.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press, a division of Macmillan Publishing Co., Inc.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2013). *De studie waard: een verkenning van mogelijke gedragsreacties bij de invoering van een sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Stokking, K.M. (1997). *Determinanten van school- en beroepskeuze in theorie en onderzoek*. Utrecht: ICO-ISOR.

Veld, N. in 't & Kouwenhoven, M. (2013). *Maatschappelijke effecten afschaffing ov-studentenkaart*. Zoetermeer: Panteia/Significance

Willems, E. J. T. A. & de Grip, A. (1993). *Jongeren en techniek : studie- en beroepskeuzes, waardering en beeldvorming ten aanzien van techniek*. Den Haag: Directie Algemeen Technologiebeleid, Ministerie van Economische Zaken.

Zietz, J. & Joshi, B. (2005). Academic choice behavior of high school students: economic rationale and empirical evidence. *Economics of Education Review*, 24 (3). 297–308.

Bijlage A

Beste leerling, mijn naam is Noortje Ras en ik ben een student aan de Rijksuniversiteit van Groningen. Voor mijn bachelor project onderzoek ik of door de afschaffing van het gratis studentenreisproduct studenten eerder dichterbij huis gaan studeren. Dit onderzoek ik omdat per januari 2016 het gratis studentenreisproduct wordt afgeschaft en ik wil kijken of studenten dan minder ver willen reizen voor hun studie . Er wordt vertrouwelijk met de gegevens omgegaan en het is volledig anoniem. Je medewerking wordt zeer op prijs gesteld.

1. Wat is je geslacht? M V
2. Woon je in de stad Leeuwarden? Ja Nee
3. Als je na de middelbare school gaat studeren, op welk niveau zal dat dan zijn? Ik ga niet studeren
 MBO
 HBO
 Universiteit
 Weet niet

Als student zijnde krijg je van de overheid een reisproduct waarmee je gratis in het weekend of door de weeks met het openbaar vervoer kan reizen. Nu is het zo dat de regering in verband met bezuinigingen het gratis studentenreisproduct wil afschaffen en vervangen door een alternatief waardoor gratis reizen met het openbaar vervoer niet meer mogelijk is voor studenten. Hierdoor maakt de gemiddelde student €1355 per jaar aan extra reiskosten.

4. Nu je dit weet, zou je dan eerder voor een onderwijsinstelling in Leeuwarden kiezen of voor een onderwijsinstelling in een andere stad? Onderwijsinstelling in Leeuwarden (ga naar vraag 5)
 Onderwijsinstelling andere stad (ga naar vraag 6)
 Weet niet (ga naar vraag 7)
5. Waarom kies je voor een onderwijsinstelling in Leeuwarden? (Ga hierna door naar vraag 7) Financiële redenen
 Sociale redenen (redenen die te maken hebben met het sociale milieu waar je uit komt)
 Emotionele redenen (redenen die te maken hebben met je sociale leven)
 Anders, namelijk:.....
.....

Ga verder op de achterkant van dit blad!

6. Waarom kies je voor een onderwijsinstelling in een andere stad?
- Financiële redenen
 - Sociale redenen (redenen die te maken hebben met het sociale milieu waar je uit komt)
 - Emotionele redenen (redenen die te maken hebben met je sociale leven)
 - Anders, namelijk:.....
.....
7. Als ik ga studeren,
- wil ik op mezelf wonen
 - blijf ik thuis wonen en reis ik heen en weer
 - Geen idee
8. Wat is voor jou de belangrijkste reden met betrekking tot *waar* je wilt studeren?
- Het moet dichtbij huis zijn
 - Ik wil niet ver/lang reizen
 - Een andere omgeving
 - Maakt me niet uit waar
 - Anders, namelijk:.....
.....
9. Met het oog op de afschaffing van het gratis studentenreisproduct: vink aan wat voor jou van toepassing is:
- Ik ga dichtbij huis naar een onderwijsinstelling om kosten te besparen
 - Ik ga op kamers in de stad van mijn keuze om niet de hele tijd heen en weer te hoeven reizen en zo dus kosten te besparen
 - Kosten maken niks uit, mijn ouders betalen
 - Kosten maken mij niks uit, ik betaal zelf
 - Anders, namelijk:.....
.....
10. Wie heeft de sterkste invloed op je keuze? (één hokje aanvinken!)
- Ikzelf
 - Ouders
 - Vrienden
 - School / Docenten
 - Anders, namelijk:.....
.....
11. Wat is het beroep van je ouders?
- Vader:.....
- Moeder:.....
- Weet niet
12. Krijg je van je ouders geld voor je studie?
- Ja
 - Nee
 - Weet niet

Dank je wel voor het invullen van de enquête!

Bijlage B

Tabel 3 wie heeft de sterkste invloed op de studiekeuze?

	Aantal	Procent	Opgetelde percentage
ikzelf	138	92,0	92,0
ouders	8	5,3	97,3
vrienden	1	0,7	98,0
school/docenten	2	1,3	99,3
anders	1	0,7	100,0
Total	150	100,0	

Bijlage C

Tabel 4 Waarom keuze voor onderwijsinstelling in een andere stad * gekozen niveau van de leerling

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
WaaromStad * niveau	123	82,0%	27	18,0%	150	100,0%

WaaromStad * niveau Crosstabulation

		niveau			Totaal	
		HBO	WO	geen idee		
Waarom Stad	financiële redenen	Aantal	0	4	0	4
		% binnen WStad	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% binnen niveau	0,0%	3,6%	0,0%	3,3%
		% van totaal	0,0%	3,3%	0,0%	3,3%
	sociale redenen	Aantal	0	10	3	13
		% binnen WStad	0,0%	76,9%	23,1%	100,0%
		% binnen niveau	0,0%	9,0%	50,0%	10,6%
		% van totaal	0,0%	8,1%	2,4%	10,6%
	emotionele redenen	Aantal	2	9	0	11

	% binnen WStad	18,2%	81,8%	0,0%	100,0%
	% binnen niveau	33,3%	8,1%	0,0%	8,9%
	% van totaal	1,6%	7,3%	0,0%	8,9%
	Aantal	3	23	2	28
studie is niet in Leeuwarden	% binnen WStad	10,7%	82,1%	7,1%	100,0%
	% binnen niveau	50,0%	20,7%	33,3%	22,8%
	% van totaal	2,4%	18,7%	1,6%	22,8%
	Aantal	0	62	0	62
geen uni in leeuwarden	% binnen WStad	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	% binnen niveau	0,0%	55,9%	0,0%	50,4%
	% van totaal	0,0%	50,4%	0,0%	50,4%
	Aantal	1	3	1	5
leukere stad	% binnen WStad	20,0%	60,0%	20,0%	100,0%
	% binnen niveau	16,7%	2,7%	16,7%	4,1%
	% van totaal	0,8%	2,4%	0,8%	4,1%
	Aantal	6	111	6	123
Totaal	% binnen WStad	4,9%	90,2%	4,9%	100,0%
	% binnen niveau	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% van totaal	4,9%	90,2%	4,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	29,113a	10	,001
Likelihood Ratio	28,294	10	,002
Linear-by-Linear Association	,921	1	,337
N of Valid Cases	123		

14 cells (77,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,20.

Tabel 5 Waarom keuze voor onderwijsinstelling in een andere stad * gekozen niveau van de leerling (aangepast*)

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
WStad * niveau	114	100,0%	0	0,0%	114	100,0%

WaaromStad * niveau Crosstabulation

		niveau		Totaal	
		WO	anders		
Waarom Stad	sociale redenen	Aantal	19	5	24
		% binnen WStad	79,2%	20,8%	100,0%
		% binnen niveau	18,3%	50,0%	21,1%
		% van totaal	16,7%	4,4%	21,1%
	studie is niet in Leeuwarden	Aantal	23	5	28
		% binnen WStad	82,1%	17,9%	100,0%
		% binnen niveau	22,1%	50,0%	24,6%
		% van totaal	20,2%	4,4%	24,6%
	geen uni in leewarden	Aantal	62	0	62
% binnen WStad		100,0%	0,0%	100,0%	
% binnen niveau		59,6%	0,0%	54,4%	
	% van totaal	54,4%	0,0%	54,4%	
Totaal	Aantal	104	10	114	
	% binnen WStad	91,2%	8,8%	100,0%	
	% binnen niveau	100,0%	100,0%	100,0%	
	% van totaal	91,2%	8,8%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,213a	2	,001
Likelihood Ratio	16,928	2	,000
Linear-by-Linear Association	9,992	1	,002
N of Valid Cases	114		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,11.

*: Omdat tabel 4 niet aan de voorwaarden voldeed, zijn er variabelen samengevoegd en weggelaten om toch aan de voorwaarden te kunnen voldoen. Omdat de variabelen 'financiële redenen' en 'leukere stad' per cel lage waarden hebben, zijn deze variabelen weggelaten. De variabelen 'emotionele redenen' en 'sociale redenen' zijn samengevoegd omdat de grens tussen deze twee variabelen vaag is. Verder is door de variabelen 'HBO' en 'geen idee' samen te voegen een nieuwe variabele ontstaan: 'anders'. Doordat deze twee variabelen per cel ook lage waarden hadden zijn ze samengevoegd om uiteindelijk te proberen om aan de voorwaarden te voldoen. Echter, na het opnieuw uitvoeren van de toets bleek dat er nog steeds niet aan de voorwaarden werd voldaan. Er mag dus niet vanuit worden gegaan of er wel of geen verband bestaat, wel kan er iets gezegd worden over de cijfers.

Bijlage D

Tabel 6 Opleidingsniveau vader * gekozen niveau van de leerling

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
OplPA * niveau	109	100,0%	0	0,0%	109	100,0%
OplMA * niveau	109	100,0%	0	0,0%	109	100,0%

Crosstab

		Keuze studieniveau leerling		Totaal	
		HBO	WO		
Opleidingsniveau vader	WO	Aantal	2	22	24
		% binnen OplPA	8,3%	91,7%	100,0%
		% binnen niveau	28,6%	21,6%	22,0%
		% van totaal	1,8%	20,2%	22,0%
	HBO	Aantal	5	69	74
		% binnen OplPA	6,8%	93,2%	100,0%
		% binnen niveau	71,4%	67,6%	67,9%
		% van totaal	4,6%	63,3%	67,9%
	MBO	Aantal	0	11	11
		% binnen OplPA	0,0%	100,0%	100,0%

Totaal	% binnen niveau	0,0%	10,8%	10,1%
	% van totaal	0,0%	10,1%	10,1%
	Aantal	7	102	109
	% binnen OpIPA	6,4%	93,6%	100,0%
	% binnen niveau	100,0%	100,0%	100,0%
	% van totaal	6,4%	93,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,915 ^a	2	,633
Likelihood Ratio	1,608	2	,448
Linear-by-Linear Association	,669	1	,413
N of Valid Cases	109		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,71.

Tabel 7 Opleidingsniveau moeder * gekozen niveau van de leerling

Crosstab

		Keuze studieniveau leerling		Totaal	
		HBO	WO		
Opleidingsniveau moeder	WO	Aantal	1	14	15
		% binnen OpIMA	6,7%	93,3%	100,0%
		% binnen niveau	14,3%	13,7%	13,8%
		% van totaal	0,9%	12,8%	13,8%
	HBO	Aantal	6	70	76
		% binnen OpIMA	7,9%	92,1%	100,0%
		% binnen niveau	85,7%	68,6%	69,7%
		% van totaal	5,5%	64,2%	69,7%
	MBO	Aantal	0	18	18
		% binnen OpIMA	0,0%	100,0%	100,0%
		% binnen niveau	0,0%	17,6%	16,5%
		% van totaal	0,0%	16,5%	16,5%
Totaal	Aantal	7	102	109	
	% binnen OpIMA	6,4%	93,6%	100,0%	

% binnen niveau	100,0%	100,0%	100,0%
% van totaal	6,4%	93,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,511 ^a	2	,470
Likelihood Ratio	2,648	2	,266
Linear-by-Linear Association	,712	1	,399
N of Valid Cases	109		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,96.

Bijlage E

Tabel 8 Keuze voor onderwijsinstelling dichtbij of verder weg * inkomen van de ouders

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
LWSTAD * InkOuders	126	97,7%	3	2,3%	129	100,0%

LWSTAD * InkOuders Crosstabulation

		InkOuders		Totaal
		boven gemiddeld	gemiddeld	
LWSTAD	Aantal	3	2	5
	dichtbij % binnen LWSTAD	60,0%	40,0%	100,0%
	% binnen InkOuders	3,8%	4,3%	4,0%
	% van totaal	2,4%	1,6%	4,0%
	Aantal	76	45	121
	verder weg % binnen LWSTAD	62,8%	37,2%	100,0%
% binnen InkOuders	96,2%	95,7%	96,0%	
% van totaal	60,3%	35,7%	96,0%	

	Aantal	79	47	126
Totaal	% binnen LWSTAD	62,7%	37,3%	100,0%
	% binnen InkOuders	100,0%	100,0%	100,0%
	% van totaal	62,7%	37,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,016a	1	,899		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,016	1	,899		
Fisher's Exact Test				1,000	,619
Linear-by-Linear Association	,016	1	,899		
N of Valid Cases	126				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,87.

b. Computed only for a 2x2 table

Bijlage F

Tabel 9 Gekozen niveau van de leerling * inkomen van de ouders

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
niveau * InkOuders	146	97,3%	4	2,7%	150	100,0%

niveau * InkOuders Crosstabulation

		InkOuders		Totaal
		boven gemiddeld	gemiddeld	
niveau	Aantal	77	50	127
	% binnen niveau	60,6%	39,4%	100,0%
	% binnen InkOuders	82,8%	94,3%	87,0%
	% van totaal	52,7%	34,2%	87,0%
andere	Aantal	16	3	19
	% binnen niveau	84,2%	15,8%	100,0%

Totaal	% binnen InkOuders	17,2%	5,7%	13,0%
	% van totaal	11,0%	2,1%	13,0%
	Aantal	93	53	146
	% binnen niveau	63,7%	36,3%	100,0%
	% binnen InkOuders	100,0%	100,0%	100,0%
	% van totaal	63,7%	36,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,974a	1	,046		
Continuity Correction ^b	3,020	1	,082		
Likelihood Ratio	4,449	1	,035		
Fisher's Exact Test				,071	,037
Linear-by-Linear Association	3,947	1	,047		
N of Valid Cases	146				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,90.

b. Computed only for a 2x2 table

Bijlage G

Tabel 10 Keuze voor onderwijsinstelling dichtbij of verder weg * geslacht respondent

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
LWSTAD * geslacht	129	100,0%	0	0,0%	129	100,0%

LWSTAD * geslacht Crosstabulation

		geslacht		Totaal
		man	vrouw	
LWSTAD dichtbij	Aantal	2	3	5
	% binnen LWSTAD	40,0%	60,0%	100,0%
	% binnen geslacht	3,5%	4,2%	3,9%
	% van totaal	1,6%	2,3%	3,9%

verder weg	Aantal	55	69	124
	% binnen LWSTAD	44,4%	55,6%	100,0%
	% binnen geslacht	96,5%	95,8%	96,1%
Totaal	% van totaal	42,6%	53,5%	96,1%
	Aantal	57	72	129
	% binnen LWSTAD	44,2%	55,8%	100,0%
	% binnen geslacht	100,0%	100,0%	100,0%
	% van totaal	44,2%	55,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,037a	1	,848		
Continuity Correctionb	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,037	1	,847		
Fisher's Exact Test				1,000	,610
Linear-by-Linear Association	,037	1	,848		
N of Valid Cases	129				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,21.

b. Computed only for a 2x2 table

Bijlage H

Tabel 11 keuze voor onderwijsinstelling in een andere stad * op kamers

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
WStad * OpKamers	87	95,6%	4	4,4%	91	100,0%

WStad * OpKamers Crosstabulation

		OpKamers		Totaal	
		ja	nee		
WStad	sociale redenen	Aantal	18	4	22
		% binnen WStad	81,8%	18,2%	100,0%
		% binnen OpKamers	28,6%	16,7%	25,3%
		% van totaal	20,7%	4,6%	25,3%
	studie is niet in Leeuwarden	Aantal	14	5	19
		% binnen WStad	73,7%	26,3%	100,0%
		% binnen OpKamers	22,2%	20,8%	21,8%
		% van totaal	16,1%	5,7%	21,8%
	geen uni in leeuwarden	Aantal	31	15	46
	% binnen WStad	67,4%	32,6%	100,0%	
	% binnen OpKamers	49,2%	62,5%	52,9%	
	% van totaal	35,6%	17,2%	52,9%	
Totaal		Aantal	63	24	87
		% binnen WStad	72,4%	27,6%	100,0%
		% binnen OpKamers	100,0%	100,0%	100,0%
		% van totaal	72,4%	27,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,570a	2	,456
Likelihood Ratio	1,637	2	,441
Linear-by-Linear Association	1,536	1	,215
N of Valid Cases	87		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,24.

Bijlage I

Tabel 12 keuze voor onderwijsinstelling dichtbij of verder weg * geld van ouders voor de studie

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
LWSTAD * geld	112	100,0%	0	0,0%	112	100,0%

LWSTAD * geld Crosstabulation

		geld		Totaal	
		ja	nee		
LWSTAD	dichtbij	Aantal	3	1	4
		% van totaal	2,7%	0,9%	3,6%
LWSTAD	verder weg	Aantal	101	7	108
		% van totaal	90,2%	6,2%	96,4%
Totaal		Aantal	104	8	112
		% van totaal	92,9%	7,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,994a	1	,158		
Continuity Correction ^b	,179	1	,672		
Likelihood Ratio	1,297	1	,255		
Fisher's Exact Test				,260	,260
Linear-by-Linear Association	1,976	1	,160		
N of Valid Cases	112				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,29.

b. Computed only for a 2x2 table